

שיר השירים.

אמר יוסף אבן כספי. אחר שקדם לזו פירוש קהלת (?) ומשלי שחבר שלמה ע"ה בחכמתו, ראוי לנו שנכתוב דברים מה בפירוש שיר השירים שחברו ג"כ שלמה ע"ה, ואין אני צריך לפרש המלות כי כבר פירשום לפנינו המובנים ברוכם לכן לא אדבר רק על כונת הספר הזה, בכלל וארמזו רמזים בפרטים, וגם זאת הכונה המוללות לא מלבי, כי המאור המאיר לארץ האיר עינינו בזה כשהודיענו זה בפרט בפרק ג'א משלי¹), ודי בזה באותו רמזו לנו, ולכן אומר שאין ספק אצלי שזה הספר הוא מן המין השני מן המשלים שזכר המורה ז"ל בתחלת ספרו, שאין כל מלה יש במשל לענין הנמשל²). כמו שהוא הענין באותה הפרשה שזכר, שגם הוא מעניני החושק והחשוקה, וכמו שהוא ענין זה הספר כלו, רק שאם הענינים שוים, וזה כי אותו הספור הוא משל לדבוק החומר והצורה המבעית, וזה הספר הוא משל לדבוק הפועל עם שכל האדם שהוא נחלק לארבעה מינים, והנכבד שבהם, הוא השכל הנאצל ולכן כיוון שלמה ע"ה לרמזו בכל זה הספר בפרט ואם הענין נאות לכלל, ולכן היותר מדויק הוא שקרא היפה בנשים זה הכה היותר יקר, וקרא הרוד הנעים השכל הפועל, אבל ג"כ כיוון לרמזו על כלל הנפש המדברת כי זה צריך במשלנו בכמה מקומות בזה הספר, וידוע כי השכל הפועל הוא המניע המעורר זאת הנפש עד שיבוא מן הכח אל הפועל כמו שידוע ליודע החכמות, וגם תצטרך הנפש שתדרוש אותו כמו שכתוב: אם תדרשוהו ימצא לך (דביהיא כ"ט ט').

ואחר שבארנו זה הענין בכלל אין לנו צורך לבאר פרטי המאמרים אין טעם מיוחד מבכוון רק למעט מהם להעיד על זה עד שרובו שהוא כללי אינו רק יפויים ותקונים דרך מלאכת השיר,

(¹) ונמשכו החכמים ז"ל בזה המאמר על דרך מליצת השיר המפורסמת שתקרא שם הדשנה המנעת עם חזוק חשק השוית נשיקה באמרו ישקני מנשיקות פיהו.
(²) ויבאו במשל שהוא דברים רבים מאד אין כל מלה מהם מוספת ענין בענין ההוא הנמשל — זה לשון המורה בהקדמתו.

אמר המוציא לאור:

על פי הרשום בכתב אמת בקבוצות כסף, גם שתי המגילות האלה בשם הצוצרות כסף יקראם המחבר, והנה קוה קוינו כי אם כל ספריו כסף טחור המה, יהיה פרושו לשיר השירים כסף מזוקק שבעתים, קוינו לחשוף חמשים פורה והנה הוא רק מלוא קף נחת מלוא דף אחד, אולם לבעבור לא יחסר המזג מהמש המגילות אחת מהנה נעדרה, ינעתי עד שמצאתי אותו נדפס בתוך שלשה פירושים דפוס קאנסטאנטין שנת השיד [עין אוצר הספרים סימן 783] והוא יקר המציאות מאד.

והנני מעתיק לפניכם גם את דברי המויל ר' יצחק בן אברהם בן יהודה עקריש בסוף הקדמתו לספר הזה וז"ל: ואקח בירי שני צנתרות הזהב פירוש רבינו סעדיה גאון, ופירוש שאר ישיב הנקרא קודש הקדשים, ובהיות שחוט המשולש לא במהרה ינתק ולהיות השדים שלשה כדיון המוסק את הדין, שמתו במקום הקדמה פירוש הרב ר' יוסף אבן כספי אשר בארבעה המגילות דבר בארוכה ובפרט בשיר השירים לא דבר כי אם בכלל ובקצרה כי ירא מנשת אליו וכ'.

ויודעי הגיון, וזה הודיענו שלמה עיה בראש ספרו ואמר: שיר השירים, יודיע עוד ענין כולל, והוא, כי שלמה עיה חבר ג' ספרים הנמצאים בידינו וכעבור שדבור הנביאים עיה הוא על ג' מינים, האחד שכלו נגלה ופשוטו אין בו תוך כלל, וזה נקרא כלו כסף, והאחד, שכלו נסתר אין בו נגלה כלל רק משל ודמיון גמור, וזה כלו זהב, ואחד שיש בו נסתר ונגלה אשר זה יכונה תפוחי זהב, לכן חבר שלמה עיה שלשה הספרים, והיה קהלת מן המין הראשון, ושיר השירים מן המין השני, ומשלי מן המין השלישי, וזכור זה והקש על זה בתורה, ובכל ספרי הקודש והנביאים עיה, אך במאמר ומאמר בסכנה נדבר בזה איך נחליף מין במין עד שנחליף חי במת, כי זה יביאנו לאחד מבי' מעיות, אם הניחם במאמר מה שהוא כזב ושקר, ומה שלא היה כוונת האומר אות, ולא יהיה איכ מה שנאמר אנחנו נקרא פירוש, אבל הוא חיבור וחיודש ספר, ולא אקרא אני פירוש, אלא אם כן נבוא עד תכלית כוונת המחבר הספר, יוכיחו במין מין בחונת ובי' המוח ומזבי השער המחשבים, כי לא נוכל לעשות מופתים גמורים על זה, ודי כי האמת שד לעצמו.

עוד דע ענין יקר, והוא שבו כוונת של משה עיה (?)¹ כמו שכוון ביתר ספריו, וכן כל הנביאים עיה לפרש מילות ושמות נרדפות שכאו בתורת משה ובפרט ממה שכתוב בתורה מענין מעשה בראשית ומעשה מרכבה שזה עיקר התורה, ושטע הפלגת תהולות המלאכה שעשו הנביאים עיה, ואחריהם הכזיל בספריהם, כי כאשר רבו להעמיק רמז, לא יזכרו שם למלה כמו שהם בתורה, אבל ימירוהו בשם ומלה אחרת שהוא כמו נרדף לראשון עיד: יין וחמר נפרדה (?) ומזה הדין הפלגות נפלאות בדברי רז"ל, כי לא נעלמה מהם חכמה, אבל לא נכיר אנחנו זה.

ודי באלו הערות לפירוש זה הספר לפי כוונתנו ולאל ההודאה יתברך שמו אמן.

¹ הרמב"ם ז"ל? או ציל שלמה עיה?

קהלת

אמר יוסף בן כספי:

נער הייתי גם זקנתי, והנה הקרמתי לעשות פירושים רבים. ראשונה בכחרותי עשיתי ביאור לפירוש החכם בן עזרא בתורה, ולספר הרקמה שעשה החכם בן ג'אנח¹, ואחר בזקנותי עשיתי ספר הסוד, וספר המצרף, וספר המשל, ואחר עשיתי פירוש מיהושע, ומישעיה, ומרות, ואיוב, ומשלי, כי כן שמתני מחשבותי ובחורתי, ועתה בהיותי בן חמשים ושיבה זרקה בי ואנכי ידעתי, עשיתי פירוש קהלת בהיותי בעיר פירפניאן², אשר שם פעל יי' מכוון לשבת ביתי³, כאשר היכן כברצילונה לבני, ולו מאתי רוב השבח וההודאה.

והנה מצאתי כמו שכארנו שזה הספר כל עצמו ללמדנו שההתעמלות בהגדלת המעשים, ובקשת החשבונות רבים בעניני העוהו הוא הבל, ושהעיקר הוא להחזיק מהם במעט ההכרחי, ובדוב העיון בתורה והחכמות, וזה יצאת שלמה בעשרים ואחד מופתים, ויעשה הפסק עשרה פעמים. לכן אחר שמצאתי זה החידוש, ונכתבו על לוח לבי אלו ההקישים והפסקים, הנה מה מאד יהיה סכלותי גדול, אם בזאת לא אנסר, לכן כונתי שיהיה זה הפירוש חתימה למעשי בכל פירושי, וחתימה לחיים לכל אנחותי ומחשבותי, ומהאלהים אשאל העזר והעצמה יתברך ויתעלה.

¹ יודע כי בכל מקום שנמצא המלה כתיבה נאמה, הוא ט"ס במקום נ"נאה יאמר היה באכער בהקדמתו לסי' השרשים, ברלין 1896.

² צ"ל פירפניאן Perpignan.

³ כן בשני הכ"י, ונראה שצ"ל בתי, ועיין בקבוצת כסף.